

ЗАГАЛЬНЕ МОВОЗНАВСТВО

УДК 811.111'42:327(73)

DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2026.3.1/28>**Чернявська О. К.**<https://orcid.org/0000-0001-8592-180X>

Університет митної справи та фінансів, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС ВІЙНИ В УКРАЇНІ: ЛІНГВІСТИЧНІ МЕХАНІЗМИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ У ВИСТУПАХ Д. БАЙДЕНА ТА Д. ТРАМПА

У статті здійснено аналіз дискурсивних моделей репрезентації російсько-української війни у політичному мовленні президентів США Д. Байдена та Д. Трампа. Дослідження виконано в межах критичного дискурс-аналізу із залученням теоретичних положень Ессекської школи (Е. Лакло, Ш. Муфф), що дозволяє розглядати політичний дискурс як інструмент конструювання соціальної реальності та боротьби за гегемонію значень. Метою роботи є виявлення мовленнєвих стратегій і механізмів (де)легітимації, за допомогою яких формуються альтернативні моделі інтерпретації війни. У ході аналізу застосовано лексико-семантичний підхід, аналіз агентності, а також дослідження стратегій легітимації та делегітимації.

Встановлено, що дискурс Д. Байдена характеризується чіткою ідеологічною маркованістю, прямою номінацією агресії та персоналізацією відповідальності, що сприяє формуванню морально структурованої моделі реальності, у якій війна постає як свідомий акт порушення міжнародного порядку. Натомість риторика Д. Трампа демонструє тенденцію до десемантизації конфлікту через використання метафоричного зниження та симетризації сторін, що призводить до розмивання категорій відповідальності та легітимації політичної пасивності. З'ясовано, що обидва дискурси реалізують протилежні гегемонічні проєкти: один – через утвердження моральної визначеності та солідарності, інший – через раціоналізовану нейтралізацію конфлікту. Доведено, що мовленнєві стратегії у політичному дискурсі відіграють ключову роль у формуванні інтерпретаційних рамок сучасних міжнародних процесів.

Ключові слова: політичний дискурс, критичний дискурс-аналіз, легітимація, делегітимація, мовленнєві стратегії, російсько-українська війна.

Постановка проблеми. Російсько-українська війна стала не лише геополітичним зламом, а й каталізатором глибокої дискурсивної трансформації західного політикуму. В умовах глобальної турбулентності мовлення лідерів провідних держав світу перестає бути лише засобом інформування, перетворюючись на інструмент конструювання альтернативних моделей реальності. Питання про те, як через мовні механізми легітимується підтримка України або, навпаки, артикулюється ізоляціонізм, потребує прискіпливого філологічного аналізу, оскільки саме в дискурсі закладаються підвалини майбутнього світового порядку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Риторичні стратегії лідерів США перебувають у центрі уваги сучасної лінгвістики, де особливий акцент робиться на вивченні інструментів політичного впливу та легітимації.

Дискурс Д. Байдена дослідники [4; 8] інтерпретують крізь призму стратегій інклюзивності та моральної легітимації. Зокрема, у найновіших розвідках [14] акцентується на переході адміністрації Байдена до нормативного фреймування, де США виступають гарантом демократичного суверенітету. Цей процес супроводжується стратегічним вибором номінацій: як зазначає А. Кривенко, свідомо відмова від терміну «криза» на

користь категорій «війна» та «агресія» є актом політичної влади, що встановлює чітку агентність та моральну рамку конфлікту [11]. В. Ницполь, Т. Тимошук доповнюють цей вектор вивченням метафорики «захисту свободи» та риторики солідарності, що формують імідж США як ключового союзника України [1; 2; 18].

Риторика Д. Трампа аналізується як простір стратегічної поляризації та емоційної мобілізації [10]. Згідно з висновками Г. Лу, дискурс Трампа підпорядкований трансакційній логіці, де відносини з росією та Україною оцінюються крізь призму «витрат і вигод», що фактично нівелює ціннісний компонент [14]. Ряд дослідників вказують на експлуатацію семантичного поля «змови» та використання гіперболізації для конструювання образу ворога [3; 5]. Використання розмитих або емоційно знижених фреймів, які А. Кривенко кваліфікує як засіб уникнення політичних зобов'язань [11], дозволяє Трампу десемантизувати агресію, переводячи її у площину випадкових інцидентів, позбавлених етичних координат.

Попри ґрунтовний аналіз окремих стилістичних засобів, питання про те, як ці ресурси трансформуються у цілісні моделі реальності в умовах воєнної кризи, потребує подальшого вивчення. Саме інтегроване застосування КДА та теорії Лакло-Муфф дозволить розкрити глибинні механізми формування гегемонних артикуляцій, які реалізують Д. Байден і Д. Трамп у сучасному політичному дискурсі.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз дискурсивних моделей російсько-української війни в риторичі Д. Байдена та Д. Трампа. Досягнення поставленої мети передбачає аналіз мовленнєвих стратегій обох лідерів, визначення «вузлових точок» та механізмів формування протилежних моделей реальності.

Виклад основного матеріалу. Реалізація поставленої мети вимагає окреслення методологічного інструментарію. Вихідною точкою дослідження є розуміння дискурсу як специфічної форми соціальної практики, що перебуває у діалектичному зв'язку із соціальною структурою, коли мовлення відображає дійсність і водночас активно її конструє [7; 15]. У контексті аналізу політичної риторичі під час війни особливої ваги набуває макростратегія, описана Т. ван Дейком – дихотомія «позитивної самопрезентації» та «негативної презентації Іншого» [19].

Для деконструкції промов Д. Байдена та Д. Трампа нами застосовано низку аналітичних інструментів критичного дискурс-аналізу (КДА).

Зокрема, лексико-семантичний аналіз спрямований на виявлення ідеологічної маркованості лексики та евфемізмів, що рефреймують події війни [6]. Аналіз агентності дозволяє простежити стратегії розподілу відповідальності через акцентування або приховування суб'єктів дії [9]. Нарешті, аналіз стратегій (де)легітимації [20; 21] виявляє мовні засоби виправдання політичних рішень через апеляцію до моралі, закону чи авторитету.

Водночас для розуміння того, як ці мовні одиниці складаються у цілісні моделі реальності, ми залучаємо інструментарій Ессекської школи дискурс-аналізу. Згідно з теорією Е. Лакло та Ш. Муфф, політичний простір не є наперед заданим, а постає результатом «артикуляційних практик». У цьому процесі ключову роль відіграють «вузлові пункти» (nodal points) – значущі елементи (наприклад, «демократія» або «національний інтерес»), що стабілізують значення навколо себе [13].

Динаміка боротьби за гегемонію в дискурсах обох президентів розгортається через взаємодію двох логік: логіки відмінності (спроба зберегти складність соціальних запитів) та логіки еквівалентності. Остання є визначальною для популістського мовлення, оскільки вона нівелює внутрішні розбіжності задля формування антагоністичної опозиції «Ми» проти «Вони» [12]. Саме через вибудовування ланцюгів еквівалентності розрізнені поняття (наприклад, допомога Україні, захист кордонів, економічний добробут) об'єднуються навколо порожнього означника, що маркує перемогу того чи іншого дискурсивного проекту.

Така інтеграція підходів дозволяє не лише описати мовні особливості висловлювань лідерів США, а й розкрити механізми формування тієї моделі реальності, що претендує на статус домінантної в умовах глобальної кризи.

Практичне втілення зазначених стратегій чітко простежується у риторичі Д. Байдена, де через послідовну ідеологічну маркованість лексики вибудовується образ агресора. Президент США фактично здійснює акт політичної деконструкції дій росії, позбавляючи їх дипломатичної легітимності. Через стратегію прямої номінації він визначає «вузлову точку» свого дискурсу: війна – це не випадковість чи помилка, а свідомий вибір росії на користь неоімперської експансії: «But now the entire world sees clearly what Putin and his Kremlin – and his Kremlin allies are really all about. ... It was always about naked aggression, about Putin's desire for empire by any means necessary – **by bullying** Russia's neighbors through coercion and corruption,

by **changing** borders by force, and, ultimately, by **choosing** a war without a cause» [16].

Фрагмент промови відкривається номінацією дискурсивної реальності: «But now the entire world sees clearly what Putin and his Kremlin – and his Kremlin allies are really all about». Слово *clearly* відіграє тут ключову роль, адже воно не залишає можливості для різночитань щодо нападу росії на Україну. Сукупність означників *naked aggression*, *Putin's desire for empire*, *bullying*, *coercion*, *corruption* та *changing borders by force* вибудовує семантичне ядро, де дії росії постають як свідомо та системна імперська практика.

З позицій КДА мовець вдається до повної персоналізації відповідальності за агресію, означену як *war without a cause*. Д. Байден уникає евфемізмів: замість геополітичних суперечок він прямо артикулює імперську експансію росії, що здійснюється через насильство. У контексті теорії Лакло–Муффа означник *desire for empire* функціонує як вузлова точка, що згортає множинні прояви російського впливу (від ностальгії за СРСР до воєн у Грузії чи Молдові) у єдине поле.

Через перелік методів (*bullying*, *coercion*, *corruption*, *war*) реалізується логіка еквівалентності: розрізнені дії кремля постають як елементи цілісної стратегії відновлення контролю над пострадянським простором. У такий спосіб формується антагоністичний поділ: «ми» (ті, хто протистоїть цій логіці) та «вони» (ті, хто її втілює).

Окремої уваги заслуговує повтор лексеми *his Kremlin* у фразі *what Putin and his Kremlin – and his Kremlin allies are really all about*. На перший погляд, він може здатися стилістичним дублюванням уже означеного. Проте, в межах політичного мовлення Д. Байдена такий повтор виконує кілька важливих функцій.

По-перше, через формулу *his Kremlin* зміщується фокус з державної інституції на персональну узурпацію влади. Кремль представлено не як інституцію, що репрезентує державу, а як таку, що належить виключно путіну. Д. Байден підкреслює авторитарний стиль керування, де відсутня колективна суб'єктність і всю владу зведено до фігури однієї особи.

По-друге, стилістичний повтор у конструкції *and his Kremlin allies* створює ефект знеособлення оточення путіна. У цьому повторі міститься елемент іронії, який читається як натяк: спільники путіна не мають власної значимості, вони є лише виконавцями його волі. Використання іронії в офіційній промові має на меті публічно знизити політичну вагу путіна, що є відповіддю на наративи

російської пропаганди про його персональну «велич».

По-третє, цей повтор утворює виразний контраст із колективною формулою *we*, яку Д. Байден послідовно використовує для позначення коаліції цивілізованого світу. Якщо «ми» – це множинність, відповідальність і стратегічна злагожденість, то *his Kremlin* – це метонімія влади, замкненої на одній особі, що не допускає внутрішнього діалогу. Як бачимо, у контексті фрагменту повтор *his Kremlin* функціонує як дискурсивна мікροстратегія делегітимації.

У такий спосіб Д. Байден здійснює гегемонічне закріплення значень: росія постає як агресор, який реалізує свої імперські амбіції через зброю, коли вичерпуються м'які засоби тиску. Позиціонуючи себе як головного інтерпретатора подій, президент США вписує війну у безкомпромісну етичну та історичну рамку.

Натомість Д. Трамп пропонує радикально іншу дискурсивну модель, у якій звичні координати відповідальності свідомо розмиваються. Якщо для Д. Байдена війна є актом злочинної волі путіна, то в риториці Трампа вона редукується до рівня «прикрого інциденту», де агресор і жертва фактично симетризуються. При цьому сам мовець постає як арбітр або сторонній коментатор, який спостерігає за конфліктом як за стихійним процесом.

Найбільш виразно ця стратегія проявляється у побутових метафорах Трампа. Зокрема, трагедію війни він зводить до рівня дитячої суперечки, позбавляючи дії сторін будь-якого політичного чи морального контексту: «*Sometimes you see two young children fighting like crazy... They hate each other, and they're fighting in a park, and you try and pull them apart. They don't want to be pulled. Sometimes you're better off letting them fight for a while and then pulling them apart*» [17].

З позицій КДА це висловлювання реалізує стратегію десемантизації війни та легітимації невтручання. Лексичні одиниці *two young children*, *fighting like crazy* та *they hate each other* створюють семантичне поле дитячої сварки. Номінація *children* виконує функцію статусного зниження, позбавляючи сторони політичної ідентичності та відповідальності. Агентність тут максимально розмита: займенник *they* нівелює різницю між агресором і жертвою, а дії спостерігача (*you try and pull them apart*) подаються як суто формальні.

Трамп раціоналізує пасивність, трактуючи втручання у «стан афекту» як неефективне: оскільки учасники *don't want to be pulled*, їм варто

дати час «випустити пару». На рівні стратегій легітимації це ілюструє механізм раціоналізації [20]: формула *you're better off letting them fight* трансформує відмову від дій у нібито розсудливу політичну позицію.

У такий спосіб реалізується опосередкована делегітимація: війна вилучається з політичного й морального полів. Поняття «справедливості» заміщується образом «тимчасової емоційної кризи», що не потребує втручання зовнішнього агента. Ця метафорична рамка дозволяє мовцеві самоусунути від оцінки нападу росії на Україну, розмиваючи провину агресора та редукуючи геополітичну трагедію до рівня аполітичного побутового інциденту.

З позицій теорії Лакло–Муфф, наведений фрагмент демонструє гегемонічне переозначення війни через побудову ланцюга еквівалентності, що перекодує геополітичний конфлікт у побуту, ідеологічно знижену форму.

Першим вузловим пунктом цього ланцюга постає метафора *two young children fighting like crazy*. Вона редукує повномасштабне вторгнення до дитячої бійки, вибудовуючи послідовність: війна → сварка → імпульсивність → взаємна відповідальність. У такий спосіб Трамп витісняє політичну артикуляцію агресор/жертва та заміщує її образом емоційного хаосу, який не потребує зовнішнього регулювання.

Другий вузловий пункт – простір *park* – здійснює просторову трансформацію конфлікту. Війна переноситься з реального світу міжнародного права у символічно нейтральне, безпечне середовище. Це нівелює аномальність насильства, перетворюючи його на фонове явище, позбавлене політичної відповідальності.

Логіка невтручання остаточно закріплюється через функцію займенника *you* та настанову *you're better off letting them fight for a while*. Тут моральне зобов'язання підміняється гегемонічною логікою дистанціювання, яке подається як форма поміркованого раціоналізму. Метафора Трампа не просто спрощує трагедію, а активно витісняє з дискурсу категорії справедливості та солідарності, нав'язуючи трактування війни як епізоду, що має вичерпатися сам по собі.

Синтез КДА та теорії Лакло–Муфф дозволяє кваліфікувати дискурс Трампа як стратегію раціоналізованого самоусунення. Якщо мікролінгвістичний аналіз виявляє інструменти десемантизації війни через метафоричне зниження статусів учасників, то макрорівневий підхід фіксує спробу

встановити гегемонію «прагматичної нейтральності». Через ланцюг еквівалентності, що ототожнює війну з емоційним афектом та взаємною провиною, конфлікт остаточно вилучається з етичних координат справедливості. У такий спосіб формується модель реальності, де пасивність зовнішнього суб'єкта легітимуються не як цинізм, а як єдино розсудлива політична відповідь на некерований хаос.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє констатувати, що у промовах Д. Байдена та Д. Трампа щодо війни росії проти України розкриваються не просто риторичні розбіжності, а дві фундаментально протилежні моделі світотворення.

1. Дискурс Д. Байдена вибудовує моральну архітектуру сучасного світу, де мовлення виконує функцію солідаризації та етичного зобов'язання. Через гегемонічне закріплення значень («імперська експансія», «відкрита агресія») президент США встановлює чіткі межі допустимого в міжнародному просторі. У цій моделі війна артикулюється як свідомий злочин агресора, що потребує колективної відповідальності та активної протидії.

2. Дискурс Д. Трампа репрезентує фрагментовану реальність, у якій через механізми десемантизації повномасштабна агресія ядерної держави проти суверенної України перетворюється на аполітичне фонове явище. Використання метафоричного зниження дозволяє мовцеві легітимувати стратегію раціоналізованого самоусунення від власної відповідальності та дій. Свідоме замовчування статусу агресора та відмова від його номінації постають у цій моделі як мовчазний дозвіл з його діями. Насильство нормалізується як ситуативний хаос, що фактично виводить дії росії з поля міжнародного правового та морального засудження.

У підсумку, спостерігаємо боротьбу за гегемонію між двома проєктами майбутнього. Перший проєкт (Д. Байдена) спрямований на стабілізацію світоустрою через мову моральної вертикалі та правової визначеності. Другий проєкт (Д. Трампа) орієнтований на деконструкцію існуючих безпекових моделей через мову прагматичної нейтральності, що в результаті слугує інструментом негласної підтримки деструктивної політики росії. Таким чином, вибір лінгвістичних стратегій у ситуації глобальної кризи постає вагомим чинником формування нової геополітичної реальності.

Список літератури:

1. Ницполь В. І. Критичний дискурс-аналіз політичного дискурсу (на матеріалі промови Дж. Байдена). *Folium*. 2023. Вип. 2. С. 124–130. DOI: <https://doi.org/10.32782/folium/2023.2.8>
2. Тимошук Т. М. «UKRAINE IS STILL INDEPENDENT AND FREE»: аналіз промов Джозефа Байдена щодо війни в Україні. *Нова філологія*. 2025. № 97. С. 114–121. DOI: <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2025-97-15>
3. Чеботар Т. В. Гіперболізація у політичному дискурсі Д. Трампа. *Науковий огляд*. 2021. Т. 5, № 77. С. 20–32. URL: <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/download/2389/2380> (дата звернення: 05.04.2026).
4. Amaireh H., Rababah L. Rhetorical Discourse Analysis of Biden's Address to the Nation on Afghanistan: Positive Us and Negative Them. *Journal of Positive School Psychology*. 2022. Vol. 6, No. 8. Pp. 908–918.
5. Atmawijaya T. D. Reclaiming the Narrative: A Critical Discourse Analysis of Donald Trump's 2024 Super Tuesday Campaign Speech. *A Biannual Publication on the Study of Language and Literature*. 2024. Vol. 26, No. 2. Pp. 87–102. DOI: <https://doi.org/10.9744/kata.26.2.87-102>
6. Fairclough N. *Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research*. London: Routledge, 2003. 270 p.
7. Fairclough N. *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press, 1992. 259 p.
8. Fareh S., Malkawi R., Rabab'ah G. et al. Framing Crisis Discourse in Biden's Political Speech: The Use of Persuasion to Rally Public Support. *International Journal for the Semiotics of Law*. 2025. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11196-025-10292-x>
9. Jørgensen M. W., Phillips L. J. *Discourse Analysis as Theory and Method*. London: SAGE Publications, 2002. 232 p.
10. Kotenko O., Kosharna N., Chepurina M. et al. Linguistic and stylistic features of English public speeches. *World Journal of English Language*. 2023. Vol. 13, No. 4. Pp. 56–60.
11. Kryvenko A. Is it 'the Ukraine crisis' or a war in Europe? Multiple frames of Russia's aggression in parliamentary discourse from a comparative MD-CADS perspective. *Language, Discourse & Society*. 2025. Vol. 13, No. 1(25). Pp. 17–38.
12. Laclau E. *On Populist Reason*. London: Verso, 2005. 271 p.
13. Laclau E., Mouffe Ch. *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics (2nd ed.)*. London: Verso, 2001. 224 p.
14. Lu G. Discursive strategies shift in U.S. Governmental discourse on Russia and Ukraine: a corpus-assisted discourse analysis across the Obama, Trump, and Biden administrations. *Social Semiotics*. 2026. DOI: <https://doi.org/10.1080/10350330.2026.2630268>
15. Reissigl M., Wodak R. *Discourse and Discrimination: Rhetorics of Racism and Antisemitism*. London: Routledge, 2001. 298 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203993712>
16. Remarks: Joe Biden Provides an Update on the Russian Invasion of Ukraine – February 24, 2022. *Factba.se*. URL: <https://rollcall.com/factbase/biden/transcript/joe-biden-remarks-ukraine-russia-invasion-february-24-2022/> (дата звернення: 10.04.2026).
17. Trump compares Ukraine-Russia war to kids' brawl: 'Sometimes you're better off letting them fight'. *CNN Politics*. URL: <https://edition.cnn.com/2025/06/05/politics/ukraine-war-trump-kids-fighting> (дата звернення: 15.04.2026).
18. Tymoshchuk N. M. Euphemisms in Modern Political Discourse: Joseph Biden's Speeches in the War in Ukraine. *Alfred Nobel University Journal of Philology*. 2023. Vol. 2, Iss. 26/2. Pp. 210–224. DOI: <https://doi.org/10.32342/2523-4463-2023-2-26/2-13>
19. van Dijk T. A. War rhetoric of a little ally: Political implicatures and Aznar's legitimization of the war in Iraq. *Journal of Language and Politics*. 2005. Vol. 4, No. 1. Pp. 65–91.
20. van Leeuwen T. *Discourse and Practice: New Tools for Critical Discourse Analysis*. Oxford: Oxford University Press, 2008. 208 p.
21. Wodak R., Meyer M. The Discourse-Historical Approach. *Methods of Critical Discourse Analysis*. London: SAGE, 2001. Pp. 63–94.

Cherniavska O. K. POLITICAL DISCOURSE ON THE WAR IN UKRAINE: LINGUISTIC MECHANISMS OF REPRESENTATION IN THE SPEECHES OF J. BIDEN AND D. TRUMP

The article analyzes discursive models of representing the Russian-Ukrainian war in the political speeches of U.S. Presidents J. Biden and D. Trump. The study is conducted within the framework of Critical Discourse Analysis, incorporating the theoretical principles of the Essex School (E. Laclau and Ch. Mouffe), which makes it possible to interpret political discourse as a tool for constructing social reality and contesting the hegemony of meanings. The aim of the research is to identify speech strategies and mechanisms of (de)legitimation

through which alternative models of interpreting the war are formed. The analysis employs a lexical-semantic approach, agency analysis, as well as the examination of legitimation and delegitimation strategies.

The findings demonstrate that J. Biden's discourse is characterized by clear ideological marking, direct nomination of aggression, and personalization of responsibility, which contributes to the construction of a morally structured model of reality in which the war is presented as a deliberate violation of the international order. In contrast, D. Trump's rhetoric reveals a tendency toward the desemanticization of the conflict through metaphorical downgrading and the symmetrization of the parties, resulting in the blurring of responsibility and the legitimation of political passivity. It is established that both discourses implement opposing hegemonic projects: one through the affirmation of moral clarity and solidarity, and the other through the rationalized neutralization of the conflict. The study proves that speech strategies in political discourse play a crucial role in shaping interpretative frameworks of contemporary international processes.

Keywords: *political discourse, Critical Discourse Analysis, legitimation, delegitimation, speech strategies, russian – Ukrainian war.*

Дата першого надходження статті до видання: 22.04.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 11.05.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.05.2026